

На уроках української літератури можна запропонувати перекласти вірш відомого автора іноземною мовою, наприклад І.Франка чи Лесі України. Чи вдасться зберегти український колорит у перекладі?

Виконуючи подібні творчі вправи, учні оволодіють навичками міжкультурного спілкування.

Запропоновані вище завдання сприяють формуванню кількох компетентностей. Ключові компетентності тісно переплітаються між собою та взаємодоповнюються. Вчитель має навчитися добирати завдання таким чином, щоб чітко прослідковувався зміст конкретної компетентності. Тоді набагато легше буде укладати навчальну програму, календарний план та конспект уроку.

Ключові слова: ключові компетентності, Державний стандарт, ігрові завдання, здатність, знання.

Список використаних джерел та літератури

1. Державний стандарт загальної середньої освіти. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti>
2. Словник іншомовних слів / Уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. К. : Наукова думка, 2000. 680 с.
3. Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. К. : «К.І.С.», 2003. 296 с. [електронний каталог]. URL : http://www.irf.kiev.ua/files/ukr/programs_edu_ep_409_ua_ref_strategy

*Тарара Анатолій Михайлович,
канд. фізико-математичних наук,
доцент, ст. науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН м. Київ, Україна
Сушко Інна Анатоліївна,
Київський державний торговельно-економічний університет,
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ І НАСКРІЗНИХ УМІНЬ В ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ

В Державному стандарті базової середньої освіти (2020 р.) визначено компетентнісний потенціал технологічної освітньої галузі, який характеризує її здатність формувати ключові компетентності через розвиток знань, умінь,

ставлень, оволодіння базовими знаннями галузі [2]. Вимога до посилення практичної спрямованості шкільної освіти спрягло запровадженню в технологічній освіті компетентнісного підходу, основним завданням якого є формування в учнів ключових і предметної компетентностей. Предметною компетентністю в технологічній освіті є проєктно-технологічна компетентність відповідно до першого обов'язкового результату навчання в технологічній освітній галузі – «формулює ідею та втілює задум у готовий продукт за алгоритмом проєктно-технологічної діяльності». Як бачимо, основою формування ключових і предметної компетентностей є проєктно-технологічна діяльність учнів, яка інтегрує всі види творчої діяльності учнів від ідеї для створення виробу (творчого задуму) до її реалізації в готовому продукті. Тому важливим для формування компетентностей учнів є *використання* в навчальному процесі з технологій *інтегративного підходу*. Його сутність в технологічній освітній галузі полягає в інтегруванні змісту технологій з навчальною інформацією таких дисциплін: «Дизайн», «Основи графічної грамоти», «Основи психології творчості» та, частково, «Математика», «Фізика», «Мистецтво», «Біологія». Завдяки інтеграції знань з різних галузей науки та виробництва, у ході здобування учнями технологічної освіти мають успішно формуватися ключові і предметні компетентності.

Компетентність у технологічній освітній галузі розглядається як набута у процесі навчання інтегрована здатність здобувача освіти, яка складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися на практиці. Наголосимо, що вчителі технологій володіють особливостями використання у своїй діяльності навчальної інформації з приведених вище дисциплін [2]. Однак особливу увагу слід звернути на галузь науки «Основи психології творчості». Результати наших спостережень за освітнім процесом та навчальною діяльністю вчителів технологій, експериментальних досліджень свідчать, що вчителі недостатньо обізнані з основами психології творчості, психологією творчого процесу в цілому, що пояснюється відсутністю в методичній літературі відповідної інформації. Це призводить до того, що

вчителі не надають належної уваги врахуванню і використанню на заняттях з технологій елементів основ психології творчості, зокрема, таких видів діяльності психіки людини, її головного мозку як технічне мислення, технічна творча уява, асоціації й асоціативне мислення, інтуїція. Однак використання елементів основ психології творчості в освітньому процесі є досить важливим, оскільки вони відіграють важливу роль під час оволодіння учнями основами технологій (зокрема, під час проектування й конструювання технічних об'єктів), а, отже, сприяють ефективному формуванню в учнів ключових і предметної компетентностей. Розглянемо зазначене детальніше.

Важливим засобом ефективного формування компетентностей учнів є практичне створення ними соціально значущих виробів, об'єктів праці і т. ін. Адже у процесі такої діяльності учні мають досліджувати й аналізувати інформацію, ставити і вирішувати проблеми, планувати свою творчу діяльність і оцінювати її результати та власні можливості, оволодівати способами діяльності, взаємодіяти з ровесниками й дорослими і т. ін. Як вже зазначалося, основною формою організації освітнього процесу на уроках технології є проектно-технологічної діяльність учнів під час виконання ними творчих проектів. У ході виконання учнями проектів мають місце наступні види діяльності: проектування й конструювання виробів, розроблення технології їх виготовлення і безпосереднє виготовлення, рефлексія напрацьованого тощо.

Особливо важливими в контексті формування компетентностей і наскрізних умінь учнів є творчі операції проектування й конструювання технічних об'єктів (виробів). Це пояснюється тим, що під час формування ідеї, задуму, уявного образу майбутнього виробу, визначення його загального вигляду, форми, складових елементів конструкції й т. ін. особливо важливим є *асоціативне мислення*, використання учнями різного типу *асоціативних зв'язків (асоціацій)* з відомими природними та створеними людиною об'єктами: птахами (створення літаків), рибами (створення суден), рослинами (наприклад, з реп'яхом – створення застібки «липучки»), різноманітними технічними об'єктами чи складовими їх конструкції. З різного типу образів, понять, що

виникли в учня за асоціацією, він має відібрати те, що найбільше відповідає задуму, складеному ним технічному завданню. Створення ідеального, *уявного* образу технічного об'єкта (виробу), уявне порівняння свого виробу із схожими відомими, «перенесення» отриманих асоціативних образів на розроблюваний учнями технічний об'єкт зможе забезпечити лише його *творча технічна уява* під час проєктування виробу. Розроблення декількох (проміжних) варіантів конструкції виробу, розроблення загальної конструкції виробу і його складових (вузлів, деталей), компоновку окремих складових частин (вузлів) його структури і встановлення функціональних зв'язків між ними і т. ін. забезпечують *технічне мислення й інтуїція* [3]. Важливо також врахувати, що під час проєктування й конструювання технічних об'єктів (виробів) мають місце такі творчі дії та операції учнів: аналіз проблемної ситуації, формулювання й розв'язання проблеми, логічно аргументувати свої рішення, обирати способи досягнення цілей проєктування, оцінювати ризики під час створення складних виробів, дбати про важливість створюваного виробу для суспільства та його рекламу і т. ін.

Виконання учнями розглянутих вище творчих дій та операцій зі створення виробів сприяє ефективному формуванню ключових та предметної компетентностей технологічної освітньої галузі.

Наголошуємо також на тому, що під час проєктування й конструювання виробів учнями, розроблення творчих проєктів, самостійного оволодіння теоретичними основами творчої діяльності, рефлексії напрацьованого (самоаналіз, самооцінка, самоорганізація) мають місце такі мисленнєві операції як: творча уява, інтуїція, асоціації, технічне й асоціативне мислення, знаходження аналогій, порівняння, узагальнення, аналіз, синтез тощо [1]. Така творча діяльність сприяє розвитку в учнів відповідних їх творчих здібностей, потягу до створення нового, пошуку й вирішення важливих проблем, складання учнями особистих творчих планів (стратегій) та їх реалізації, формуванню в них логічного й критичного мислення.

Ураховуючи викладене вище (наявність ефективного формування компетентностей учнів у процесі проектування й конструювання виробів), нами висунуто гіпотезу: формування наскрізних умінь учнів знаходиться у прямій залежності від рівня сформованості в них проєктувальних і конструкторських здібностей.

З метою підтвердження правильності висунутої гіпотези нами проводилися тривалий час експериментальне апробування навчальних матеріалів (підручників і посібників), розроблених у відділі технологічної освіти Інституту педагогіки НАПН України, які були призначені безпосередньо для розвитку проєктувальних і конструкторських здібностей учнів. Переконливим підтвердженням ефективності розроблених матеріалів (і, відповідно, забезпечення високого рівня розвитку зазначених творчих здібностей) було створення учнями складних, досконалих технічних об'єктів. Мав місце також своєрідний «економічний ефект»: складні вироби учні експериментального класу розробляли протягом меншого проміжку часу, а вироби були високої якості.

Аналіз і узагальнення експериментальних результатів, високий рівень розвитку проєктувальних і конструкторських здібностей учнів дали підстави зробити важливий висновок. На основі послідовного і цілеспрямованого формування в учнів проєктувальних і конструкторських здібностей протягом тривалого часу в них відбувається ефективне формування таких *наскрізних умінь*: діяти творчо, ефективно розв'язувати проблеми, критично і системно мислити, логічно обґрунтовувати позицію, приймати рішення на основі логічних міркувань, оцінювати ризики під час створення відповідальних і складних виробів, співпрацювати з іншими учнями – розробниками проєкту [4].

Викладене вище містить в собі значний потенціал (як свідчать результати наших експериментальних досліджень) для формування в учнів ключових і предметної компетентностей та наскрізних умінь технологічної освітньої галузі, організації вчителем навчального процесу на засадах особистісно орієнтованого, діяльнісного та компетентнісного підходів.

Ключові слова: технологічна освіта, формування, компетентності, наскрізні уміння, інтегративний підхід, психологія творчості.

Список використаних джерел та літератури:

1. Anatolii Tarara, Inna Sushko. A method of forming the students' creative technical potential and assessing the level of its formation in the process of implementing the content of technological education in the gymnasium. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць №29, 2023. С. 186–202.
2. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ від 30.09.2020 р., № 898.
3. Тарара А. Інтуїція і асоціації у процесі навчання учнів проектуванню і конструюванню технічних об'єктів. Інноваційні наукові дослідження в галузі педагогіки і психології: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 11–12 лютого 2022р. Запоріжжя : класичний приватний університет, 2022. С. 43–46.
4. Тарара А. Особливості формування наскрізних умінь в учнів закладів загальної середньої освіти у процесі оволодіння основами технологій. Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи: збірник тез III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Педагогічна думка, 2021. С. 216 –218.

*Толмачова Ірина Миколаївна,
канд. пед. наук, доцент,
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
м. Харків, Україна
Сазанова Юлія Михайлівна,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня спеціальності 053 «Психологія»
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради,
м. Харків, Україна*

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Академічна доброчесність є важливою складовою освітнього процесу. Її принципи мають застосовуватись усією освітянською спільнотою: викладачами, вчителями, студентами, школярами, оскільки це є важливим для забезпечення правомірності навчального процесу і збереження авторитету академічного середовища.

Проблема формування основ академічної доброчесності у молодших школярів зумовлена відсутністю чіткого усвідомлення ними етичних норм і правил у ході навчання. Така ситуація потребує реалізації системного підходу